

การศึกษาแนวทางการเลือกเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระและแบบเกษตรกรพันธสัญญา
(An approach to be an independent farmer and contract farmer in commercial laying
hen farms)

จิราพร บุญเสงี่ยม
Jiraporn Bunsangiam

ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

สัมมนาฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาแนวทางการเลือกเป็นเกษตรกรผู้ผลิตไก่ไข่แบบอิสระและแบบเกษตรกรพันธสัญญา ได้ทำการรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการและสื่ออิเล็กทรอนิกส์จำนวน 10 ฉบับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2563 สำหรับแนวทางในการเลือกดำเนินการเป็นเกษตรกรเลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระเหมาะสำหรับบุคคลที่มีความพร้อมและรักในด้านการบริหารจัดการด้วยตัวเอง เงินลงทุนอาจไม่ต้องสูงในการสร้างโรงเรือน และจะต้องมีความรู้และทักษะ การวางแผนการเลี้ยง การจัดการ การหาปัจจัยการผลิต พร้อมทั้งการเจรจาทางธุรกิจเพื่อหาช่องทางการตลาด ในส่วนแนวทางการเลือกดำเนินการเป็นเกษตรกรเลี้ยงไก่ไข่แบบพันธสัญญา เหมาะสำหรับบุคคลที่มีความพร้อมในด้านต้นทุน ต้องการความมั่นคง และเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัย มีผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา ภายใต้บริษัทจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบโรงเรือน วิธีการการเลี้ยง ปัจจัยการผลิตและรับซื้อไข่จากเกษตรกรตามที่สัญญาระบุไว้

คำสำคัญ: แนวทาง ไก่ไข่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่แบบพันธสัญญา

บทนำ

การเลี้ยงไก่ไข่เป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทยมานาน เริ่มแรกเลี้ยงเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน จนเกิดการขยายและต่อยอดเป็นธุรกิจ ซึ่งในปัจจุบันในบางเขตพื้นที่ มีจำนวนการเลี้ยงไก่ไข่ลดลง สาเหตุอาจมาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระต้องเผชิญกับ ปัญหาทางการตลาดที่มีการแข่งขันกันสูง ทำให้ราคาไข่ไก่มีความผันผวนค่อนข้างมาก โดยราคาไข่ไก่จะแพงขึ้นหรือลดลงค่อนข้างเร็วและรุนแรง ส่งผลให้เกษตรกรบางรายที่ไม่มีตลาดที่แน่นอนจะมีความเสี่ยงที่จะขาดทุน (กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562) ดังนั้นผู้เลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระบางส่วนจึงเลิกกิจการและปรับตัวเข้าสู่ระบบฟาร์มแบบพันธสัญญากับผู้ประกอบการไก่ครบวงจร เพื่อลดความเสี่ยงด้านการตลาด เกษตรบางกลุ่มที่เข้าร่วมทำเกษตรพันธสัญญาที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีวินัยและดูแลการผลิตอย่างหนัก ในขณะที่เกษตรกรบางกลุ่มกลับไม่ประสบความสำเร็จ ขาดทุนและมีภาระหนี้สิน อันเป็นผลมาจากการที่โครงสร้างในระบบเกษตรพันธสัญญายังขาดความสมดุลและไม่เป็นธรรมในด้านสัญญา (อุดม, 2561) ไม่ว่าจะเป็นเลี้ยงแบบไหนย่อมมีความเสี่ยงที่แตกต่างกันออกไป

ผู้เลี้ยงไก่ไข่อิสระ (Independent Layer Farmer) ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงไก่มาแต่ดั้งเดิมมีการบริหารจัดการดูแลธุรกิจการเลี้ยงไก่ตั้งแต่การซื้อพันธุ์ไก่ อาหารไก่ และการจำหน่ายไข่ไก่ด้วยตนเอง โดยจะเผชิญกับความเสี่ยงในด้านต้นทุนและผลตอบแทนที่ไม่แน่นอน (กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562)

ผู้เลี้ยงไก่ไข่พันธสัญญา (Contract Farm) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ที่มีสัญญาข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรกับผู้ประกอบการเลี้ยงไก่ครบวงจร ทั้งแบบประกันราคา ประกันตลาด หรือรับจ้างเลี้ยงที่ระบุเงื่อนไขเกี่ยวกับการผลิตและการตลาดไว้กับผู้ประกอบการไก่ครบวงจร โดยผู้เลี้ยงต้องซื้อปัจจัยการผลิตและขายไข่ไก่ให้คู่สัญญา (กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562)

ดังนั้นสัมมนาฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการเลือกเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่แบบอิสระและแบบเกษตรพันธสัญญา สำหรับใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับผู้ที่สนใจ

เกษตรพันธสัญญา

การทำเกษตรแบบพันธสัญญา (Contract farming) เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา และแพร่ขยายไปยัง ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เช่น เอเชีย อเมริกาใต้ ยุโรป ตะวันออก เป็นต้น (สุธิชัย, 2555 อ้างโดย วสันต์, 2561) ประเทศไทยได้เริ่มทำการเกษตรแบบพันธสัญญาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ในช่วง พ.ศ. 2530-2534 โดยเริ่มต้นจาก การสนับสนุนการผลิตไก่เนื้อ หลังจากนั้น การทำเกษตรแบบพันธสัญญาได้แพร่หลายมากขึ้น ทั้งนี้ รวมถึงแนวคิดที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็น “ครัวโลก” ทำให้ระบบเกษตรแบบพันธสัญญาถูก เชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น ซึ่งสินค้า ที่สำคัญมีทั้งในกลุ่มพืชและสินค้าปศุสัตว์ (วสันต์, 2561)

เกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) รูปแบบที่พบในประเทศไทยมีด้วยกัน 2 รูปแบบ คือ 1.แบบประกันราคา บริษัทจะเป็นผู้ทำสัญญาขายปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรในรูปแบบสินเชื่อและมีลักษณะของการผูกขาด กล่าวคือ เกษตรกรจะต้องซื้อปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ อาหาร ปุ๋ย ยา วัคซีนจาก

บริษัทหรือแหล่งที่บริษัทกำหนดไว้เท่านั้น 2.แบบประกันรายได้ บริษัทจะเป็นผู้ควบคุมเรื่องการจัดการปัจจัยการผลิตเองทั้งหมด โดยบริษัทเป็นผู้ลงทุนด้านปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ อาหาร วัคซีน ปุ๋ย สารเคมี ยา และเป็นผู้รับความเสี่ยงที่เกิดจากภัยธรรมชาติ โรคระบาด ราคาขึ้นลงของปัจจัยการผลิต และความผันผวนของราคาขายผลผลิตในท้องตลาด (สุภากร, 2559)

จุดแข็ง และจุดอ่อนของธุรกิจไข่ไก่แบบอิสระในประเทศไทย

จุดแข็งของธุรกิจไข่ไก่แบบอิสระในประเทศไทย

1. สามารถเลือกลงทุนสร้างฟาร์มได้ตามงบประมาณที่มี (กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562) เช่น โรงเรือนระบบเปิด (Open house), โรงเรือนระบบปิด (Evaporative cooling system) และเลือกรูปแบบการเลี้ยงได้ เช่น เลี้ยงแบบกรงตับ, เลี้ยงแบบขังคอก, เลี้ยงแบบปล่อยอิสระ, เลี้ยงแบบอินทรีย์ (กลุ่มวิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก สำนักงานพัฒนาพันธุ์สัตว์, 2559)

2. เกษตรกรอิสระสามารถจำหน่ายไข่ไก่ ให้แก่ ผู้รวบรวม(ล้ง) จำหน่ายไข่ไก่ให้กับสหกรณ์ผู้เลี้ยงไข่ไก่ จำหน่ายไข่ไก่ให้กับผู้ใช้ในอุตสาหกรรมโดยตรง (กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562) จำหน่ายให้ผู้ค้าปลีกและส่งออกต่างประเทศ

3. การทำฟาร์มที่มีอำนาจการตัดสินใจ และมีตลาดเป็นของตัวเอง การเลี้ยงในรูปแบบอิสระนั้น เกษตรกรจะได้เรียนรู้ทั้งการเลี้ยงการจัดการ และการตลาดไปพร้อมกัน (ปศุศาสตร์ นิวส์, 2563) มีอิสระในการเลือกซื้อปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น พันธุ์ไก่ อาหาร และยา

4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ไข่ไก่เพื่อเพิ่มมูลค่า โดยแปรรูปไข่ไก่ให้มีลักษณะต่างๆ (อรทัย, 2556 อ้างโดย จิตติมา และ อัจฉรา, 2559) ตามความต้องการของผู้บริโภค (ยุวเรศ, 2556 อ้างโดย จิตติมา และ อัจฉรา, 2559) และผู้ประกอบการแต่ละรายมักสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์โดยมีการเสริมสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย เช่น โอเมก้า 3 หรือใช้วิธีการเลี้ยง เช่น การเลี้ยงไก่แบบปล่อย หรืออินทรีย์ (กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562)

จุดอ่อนของธุรกิจไข่ไก่แบบอิสระในประเทศไทย

1. ต้นทุนการผลิตสูง ต้นทุนการผลิตไข่ไก่ประกอบด้วยต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ต้นทุนดังกล่าวมักแปรเปลี่ยนตามต้นทุนผันแปร โดยเฉพาะค่าอาหารสัตว์ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555 อ้างโดย จิตติมา และ อัจฉรา, 2559)

2. ราคาไข่ไก่ที่เกษตรกรขายได้ไม่อิงตามต้นทุนการผลิต กรณีเกษตรกรรายอิสระอ้างอิงตามราคาประกาศของสหกรณ์ในท้องที่ และสมาคมผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้ส่งออกไข่ไก่ ซึ่งพิจารณาตามปริมาณไข่ไก่ที่ออกสู่ตลาดและปริมาณความต้องการของผู้บริโภค เมื่อใดที่ปริมาณไข่ไก่ออกสู่ตลาดมากกว่าความต้องการของผู้บริโภค ราคาไข่ไก่อ่ยมตกต่ำลงจนบางครั้งเกษตรกรประสบภาวะขาดทุน (จิตติมา และ อัจฉรา, 2559)

Table 1 การผลิตและราคาไข่ ปี2552-2562

รายการ	หน่วย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562
ปริมาณแม่ ไก่ไข่ยืนกรง	ล้านตัว	38.50	39.42	40.45	45.54	48.16	51.26	53.10	54.70	55.64	57.22	53.00
ผลผลิตไข่ไก่	ล้านฟอง	10,580	10,800	11,363	13,320	13,519	14,285	12,733.16	13,694.38	14,464.85	15,645.86	14,742
การบริโภค ในประเทศ	ล้านฟอง	10,161	10,438	11,220	13,246	13,338	13,965	12,543.71	13,604.37	14,337.12	15,344.60	14,582.44
อัตราบริโภค	ฟอง/คน/ปี	158	163	173	200	210	220	225	234	247	248	240
ต้นทุนการ ผลิต	บาท/ฟอง	2.22	2.42	2.61	2.58	2.86	2.99	2.83	2.89	2.86	2.86	2.61
ราคาคละ หน้าฟาร์ม	บาท/ฟอง	2.37	2.65	3.01	2.43	3.02	2.87	2.69	2.95	2.65	2.56	2.74
กำไร/ ขาดทุน	บาท/ฟอง	0.15	0.23	0.40	-0.15	0.16	-0.12	-0.14	0.06	-0.21	-0.30	0.13

Source: แนวหน้า (2563)

3. การรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ดำเนินกิจการฟาร์มแบบอิสระในรูปสหกรณ์ค่อนข้างน้อย (สถาบันสุวรรณวาทกสิกิจเพื่อการค้นคว้าและพัฒนาปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์, 2556 อ้างโดย จิตติมา และ อัจฉรา, 2559) ซึ่งข้อดีของการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ คือ การให้ความช่วยเหลือด้านการผลิตและการตลาดต่อเกษตรกร โดยเฉพาะช่วงไข่ไก่ล้นตลาด (จิตติมา และ อัจฉรา, 2559)

4. การทำฟาร์มไก่ไข่แบบอิสระมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากตลาดมีการแข่งขันสูง ราคาไข่ไก่ขึ้น-ลงอย่างรวดเร็ว เกษตรกรรายใดไม่มีตลาดรองรับผลผลิตไข่ไก่ที่แน่นอน ย่อมเสี่ยงต่อการขาดทุน โดยเฉพาะฟาร์มขนาดเล็กและขนาดกลางต้องแบกรับภาระต้นทุนสูง ประสบภาวะขาดทุน และเลิกกิจการหรือเข้าสู่ระบบฟาร์มที่มีพันธะสัญญาแทน (สถาบันสุวรรณวาทกสิกิจเพื่อการค้นคว้าและพัฒนาปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์สัตว์, 2556 อ้างโดย จิตติมา และ อัจฉรา, 2559) จากข้อมูลในปี 2559 มีจำนวนฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่อิสระเพียงร้อยละ 32.85 ในขณะที่มีจำนวนฟาร์มของผู้เลี้ยงไก่ไข่ในเครือของบริษัทร้อยละ 51.55 ของจำนวนฟาร์มซึ่งขึ้นทะเบียนทั้งหมดในประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่า เกษตรกรขนาดย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลางที่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่รายอิสระมีสัดส่วนจำนวนฟาร์มร้อยละ 92.21 ของประเทศ แต่มีสัดส่วนประชากรไก่ไข่เพียงร้อยละ 35.12 ของประเทศ ในขณะที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่มาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นฟาร์มของเครือบริษัทอาหารสัตว์ มีสัดส่วนจำนวนฟาร์มร้อยละ 7.79 ของประเทศ แต่มีสัดส่วนประชากรไก่ไข่ทั้งหมดร้อยละ 64.88 ของประเทศ (เบทาโกร, 2560; สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์, 2560; กัญญาณัฐ และ กรรณิกา, 2562)

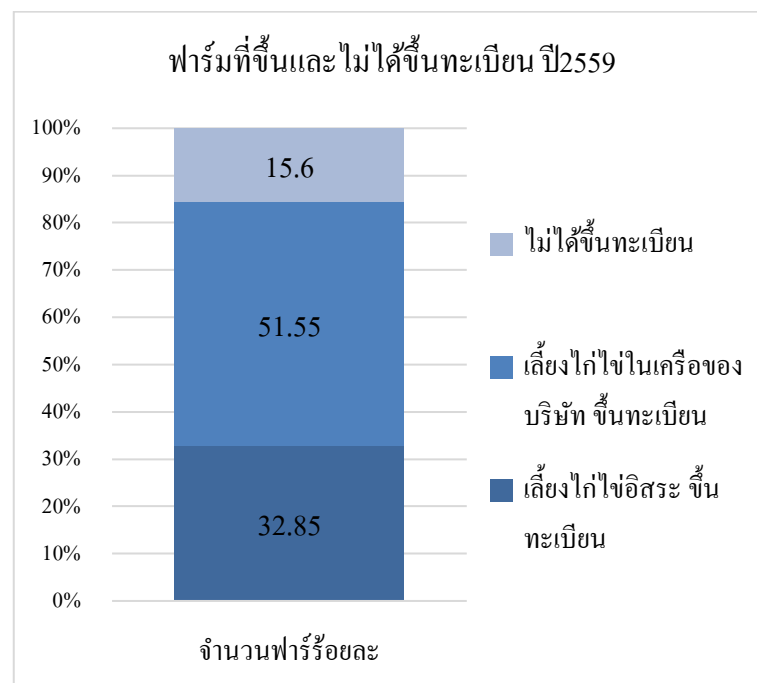

Figure 1 ฟาร์มที่ขึ้นและไม่ได้ขึ้นทะเบียน ปี 2559

Source: กัญญาณัฐ และ กรรณิกา (2562)

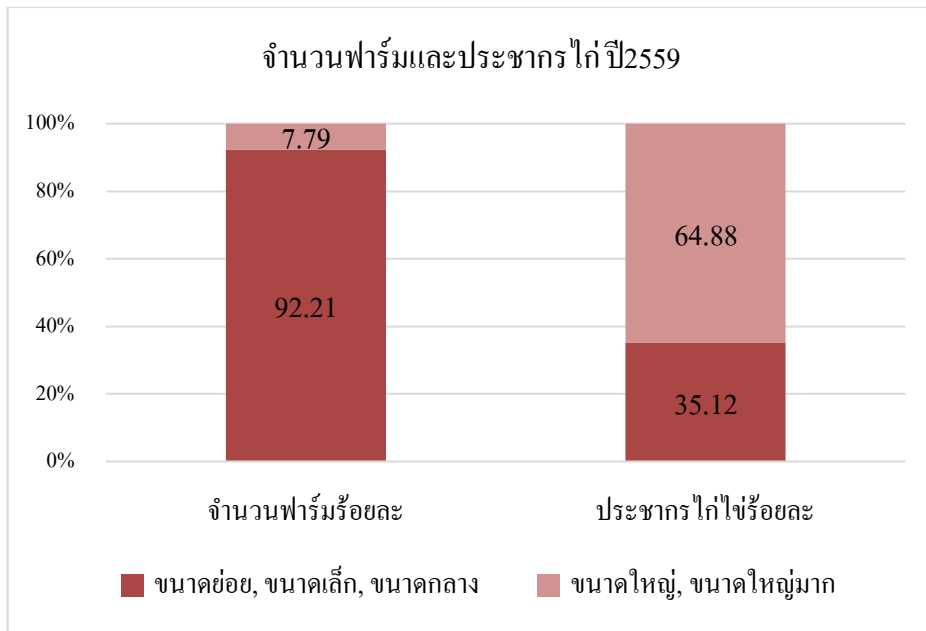

Figure 2 จำนวนฟาร์มและประชากรไก่ ปี2559

Source: กัญญาณัฐ และ กรรณิกา (2562)

5. การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ ฟาร์มไก่ไข่จำนวนมากมักประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานที่มีทักษะ เนื่องจากผู้ใช้แรงงานในฟาร์มต้องมีการพักงาน ชดเชย และไม่มีวันหยุด ทำให้ผู้ใช้แรงงานโดยเฉพาะคนไทยไม่นิยมทำงานฟาร์ม ขณะเดียวกันบุตรหลานหรือทายาทของเกษตรกรมีแนวคิดที่จะประกอบอาชีพอื่นมากกว่าการสืบทอดกิจการ (จิตติมา และ อัจฉรา, 2559)

6. การสูญเสียและการเปลี่ยนแปลงคุณภาพไข่ไก่จากฟาร์มถึงแหล่งจำหน่าย ไข่ไก่จากฟาร์มก่อนถึงมือผู้บริโภคต้องผ่านการจัดการในหลายขั้นตอนและต้องดำเนินการอย่างรวดเร็ว เพื่อลดการสูญเสีย การปนเปื้อน และรักษาคุณภาพไข่ไก่ (จิตติมา และ อัจฉรา, 2559)

จุดแข็ง และจุดอ่อนของธุรกิจไข่ไก่แบบเกษตรพันธสัญญาในประเทศไทย

จุดแข็งของธุรกิจไข่ไก่แบบเกษตรพันธสัญญา

1. เกษตรกรจะมีหลักประกันและความแน่นอนเรื่องราคารับซื้อที่มีการประกันราคา หรือมีความแน่นอนเรื่องตลาดในกรณีที่ประกันตลาด (อุดม, 2561) เพราะบริษัทเป็นผู้กำหนดลักษณะของสินค้าที่ต้องการและรับซื้อสินค้าจากเกษตรกรในราคาและปริมาณที่มีการตกลงกันไว้ล่วงหน้าก่อนการผลิตในแต่ละรุ่น เกษตรกรไม่ต้องเสี่ยงผลิตก่อนแล้วไม่รู้ว่าขายให้ใครและได้ราคาเท่าไร (จิรวรรณ และ พรสิริ, 2557)

2. เกษตรกรยังได้รับวัตถุดิบจากบริษัท เช่น พันธุ์สัตว์เลี้ยว หรือเมล็ดพันธุ์ที่ได้มาตรฐาน (อุดม, 2561)

3. มีโอกาสได้รับความช่วยเหลือแนะนำในการผลิต และได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี นำไปสู่การผลิตที่มีปริมาณมากและมีคุณภาพ (อุดม, 2561) บางบริษัทจัดส่งเจ้าหน้าที่ของบริษัทเข้ามาคอยดูแลให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรตลอดฤดูกาลผลิต ทำให้การผลิตของเกษตรกรได้มาตรฐานมากขึ้น (จิรวรรณ และ พรสิริ, 2557)

4. ลดปัญหาข้อจำกัดด้านเงินทุนและความไม่สามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบได้ เพราะเกษตรกรอาจได้รับการสนับสนุนทุนหรือสินเชื่อในรูปแบบปัจจัยการผลิต (จิรวรรณ และ พรสิริ, 2557)

จุดอ่อนของธุรกิจไข่ไก่แบบเกษตรพันธสัญญา

1. ปัญหาเรื่องเงินทุน การทำเกษตรพันธสัญญาโดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากในการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน เกษตรกรจึงจำเป็นต้องหาแหล่งทุนที่กู้ยืมเงินทั้งในและนอกระบบ โดยเริ่มต้นเมื่อเข้าร่วมโครงการบริษัทจะเป็นผู้รับรองเกษตรกรในการกู้เงินกับธนาคาร แต่เมื่อเกษตรกรเกิดหนี้สินจากการทำเกษตรพันธสัญญา บริษัทจะไม่ร่วมรับผิดชอบในภาระหนี้สินที่เกิดขึ้น (ชุมพล และ ลาวัญย์, 2563)

2. ความไม่นิ่งและความไม่ลงตัวในด้านเทคโนโลยีของบริษัท บางบริษัทแนะนำให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ แต่เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาการลงทุนที่ไม่สิ้นสุด เพราะการรับเทคโนโลยีใหม่บางอย่างเป็นภาระหนี้สินให้เกษตรกรยังคงต้องผูกพันกับบริษัทต่อไปซึ่งเกษตรกรไม่มีทางเลือกมากนัก เนื่องจากถ้าไม่รับเทคโนโลยีตามที่บริษัทแนะนำอาจมีผลในการตัดสินใจไม่เอาสัตว์มาให้เกษตรกรเลี้ยงในรุ่นต่อไปได้ (จิรวรรณ และ พรสิริ, 2557)

3. คุณภาพของปัจจัยการผลิตที่ได้รับจากบริษัท เกษตรกรได้รับแม่พันธุ์ไข่ไก่ที่ไม่ตรงตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในข้อสัญญาการส่งมอบแม่พันธุ์ บางรุ่นได้รับแม่พันธุ์ที่ไม่มีคุณภาพ เช่น ได้แม่ไก่ที่อ่อนแอ มีอัตราการตายสูงอัตราการให้ไข่ลดลง ส่งผลให้ขาดทุน เพราะได้ไข่น้อยกว่าอาหารที่กิน (จิรวรรณ และ พรสิริ, 2557)

4. การรับภาระความเสี่ยงในการผลิตจากการทำเกษตรพันธสัญญา เช่น น้ำท่วม โรคระบาด ไฟไหม้ เป็นต้น บริษัทจะให้เกษตรกรต้องรับภาระความเสี่ยงแต่เพียงฝ่ายเดียว (ชุมพล และ ลาวัญย์, 2563)

5. ปัญหาเรื่องผลตอบแทนในการทำการเกษตรพันธสัญญา เกษตรกรจะต้องใช้แรงงานอย่างหนักในการผลิต แต่ผลตอบแทนของเกษตรกร เมื่อหักค่าใช้จ่ายสาธารณูปโภค ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าเกษตรกรแทบจะไม่มีรายได้เพียงพอต่อการชำระหนี้สินสถาบันการเงินหรือหนี้นอกระบบหรือไม่เพียงพอในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (ชุมพล และ ลาวัญย์, 2563)

6. ผลกระทบจากการทำเกษตรพันธสัญญาต่อสิ่งแวดล้อมและต้นทุนทางสังคม เนื่องจากการเลี้ยงปศุสัตว์หรือการเพาะปลูกในระบบเกษตรพันธสัญญาได้มีใช้สารเคมีและทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนัก ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (เขมชาติ, 2558 อ้างโดย ชุมพล และ ลาวัญย์, 2563)

7. ความแตกต่างในอำนาจต่อรองและการเกรงกลัวบริษัทธุรกิจเกษตรพันธสัญญาของเกษตรกร โดยสภาพปัจจุบันบริษัทธุรกิจเกษตรพันธสัญญามีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าเกษตรกร (ทศพล, 2556 อ้างโดยชุมพล และ ลาวัญย์, 2563) และจากข้อเท็จจริงดังกล่าวก่อให้เกิดการเกรงกลัวบริษัทธุรกิจเกษตรพันธสัญญาในการที่จะไม่ได้รับการส่งเสริมในการเลี้ยงปศุสัตว์ในฟาร์มที่เกษตรกรได้ลงทุนก่อตั้งฟาร์มขึ้นเนื่องจากมีภาระหนี้สินต่อสถาบันการเงินเป็นประจำทุกเดือน จนไม่อาจที่จะโต้แย้งสิทธิตามสัญญา (ชุมพล และ ลาวัญย์, 2563)

8. เรื่องข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกร เนื่องจากการที่บริษัทเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขสัญญาแต่ฝ่ายเดียว ทำให้เกิดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมแก่เกษตรกร (วิทยากร และคณะ, 2556 อ้างโดย ชุมพล และลาวัญญ์, 2563)

สรุป

แบบอิสระเหมาะสำหรับบุคคลที่มีความพร้อมและต้องการอิสระในการบริหารจัดการด้วยตัวเอง แต่เกษตรกรจะต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะ ในด้านการวางแผน การเลี้ยงการจัดการ และการเจรจาทางธุรกิจ แบบพันธสัญญาเหมาะสำหรับบุคคลที่มีความพร้อมในด้านต้นทุน ต้องการความมั่นคง และเข้าถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีเจ้าหน้าที่หรือสัตวาลคอยให้คำปรึกษา โดยต้องปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ระบุไว้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มวิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก สำนักงานพัฒนาพันธุ์สัตว์. 2559. **คู่มือการเลี้ยงไก่ไข่ระบบปล่อยอิสระและอินทรีย์**. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขานุการ กรมปศุสัตว์.
- กัญญาณัฐ กิตติวงศ์ และ กรรณิกา แซ่ลิว. 2562. “การผลิตและการตลาดไข่ไก่ในประเทศไทย”. **แก่นเกษตร**. 47 (ฉบับพิเศษ 1): 889-894.
- จิตติมา กันตนามัลลกุล และ อัจฉรา โพธิ์ดี. 2559. “กลยุทธ์การผลิตและการตลาดของธุรกิจไข่ไก่ในประเทศไทย”. **วารสารเกษตรพระจอมเกล้า**. 34 (2): 41-50.
- จิรวรรณ กิจชัยเจริญ และ พรสิริ สืบพงษ์สังข์. 2557. **คู่มือการทำเกษตรพันธสัญญา สิ่งที่เกษตรกรควรรู้และพึงระวัง**. เชียงใหม่: แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี(นสธ.)สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (PPSI).
- ชุมพล นาครินทร์ และ ลาวัญญ์ ฌันตศิลาปะกุล. 2563. “กลไกทางกฎหมายของรัฐกับการคุ้มครองเกษตรกรในระบบเกษตรพันธสัญญาภาคปศุสัตว์ของประเทศไทย”. **วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณะ**. 6 (2): 345-364.
- แนวหน้า. 2563. **ราคาไข่ไก่กว่าด้วยกลไกตลาด**. <https://www.naewna.com/local/482594>. 12 ธันวาคม.
- ปศุศาสตร์ นิวส์. 2563. **เลี้ยงหมู 3 ปลอด ทางรอดเกษตรกรรายย่อยทั้งเก่าใหม่**. <http://pasusart.com>. 11 ธันวาคม.
- วสันต์ ปวนปิ่นวงศ. 2561. “การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรในการทำ เกษตรแบบพันธสัญญา ในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์”. **วารสารสุโขทัยธรรมาธิราช**. 31 (2): 44-64.
- สุภากร ยอดประทุม. 2559. “มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมทำสัญญาภายใต้ระบบเกษตรพันธสัญญา”. **วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์**. 5 (1): 101-120.
- อุดม งามเมืองสกุล. 2561. “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครอง ส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา”. **วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 11 (2): 79-104.